

Treballs de Comunicació [Societat Catalana de Comunicació]
Núm. 18 (desembre 2003), p. 65-86

Secció oberta

Agost de 1936. Política i periodisme durant la Guerra Civil.
Lluís Companys en els mitjans de comunicació
escrits en la Catalunya revolucionària

per Josep M. Figueres i Artigues

Agost de 1936. Política i periodisme durant la Guerra Civil

Nota metodològica

En el marc d'una àmplia recerca que aspira a recollir la imatge pública i la producció periodística de Lluís Companys presentem una primícia d'aquest extens treball consistent en la presència del president de la Generalitat en el mes d'agost després de la revolta militar del juliol, la resposta popular amb la revolució social i la posició bel·ligerant de la Generalitat —i les seves forces d'ordre públic— en la defensa de la legalitat. Per aconseguir els textos hem estudiat la premsa diària barcelonina i de comarques amb una gran amplitud.¹ També hem estudiat revistes i altres materials com fullets, etc., en la recerca del que digué Companys durant la Guerra Civil. Malgrat les acusacions d'un sector d'intel·lectuals conservadors que el considera d'escàs bagatge intel·lectual —i potser té raó en relació amb la profunditat d'altres polítics com Azaña o Carles Pi Sunyer—, no hi ha cap mena de dubte i és absolutament coherent de cercar les paraules de guerra de Companys atenent diversos factors de rellevant importància en la contextualització del període: la permanència en el càrrec de màxima representativitat, la impressionant situació d'impacte, estima i adhesió popular com demostren els testimonis consultats, l'eco en tota mena de premsa de diverses ideologies que es palpa en multitud de detalls —la gran assistència als seus mitings, el respecte en veure'l en els actes públics (hospitals, fàbriques, front...), etc.—, la constant presència en l'actualitat del període amb una mitjana de dos o tres actes públics setmanals. També el valor testimonial d'imatge, de símbol que assumeix d'una forma ascendent tot i l'animadversió anarquista en veure el seu suport al creixent Partit Socialista Unificat de Catalunya.

Els textos que presentem els hem transcrit íntegrament i els presentem amb la referència de les fonts utilitzades i amb una breu contextualització descriptiva de l'entorn en el qual foren pronunciats. De la relació de més de tres centenars de parlaments que hem recollit, els corresponents al mes d'agost són ben representatius. El seu nombre també ho és, durant tot el conflicte apareix una mitjana similar. Els presentem ordenats cronològicament. Els setze impactes es distribueixen irregularment; un dia, per exemple, n'hi ha tres, i durant tres dies no n'hi ha cap. Són una presentació diguem-ne fluïda i constant sense establir cap seqüència, sinó que s'ofereixen d'acord amb pautes atípiques. Val a dir que era costum els anys trenta d'oferir una recepció diària a la premsa, al palau de la Generalitat, a peu dret. Tot i que hi ha, doncs, una certa florida de declaracions, no són les majoritàries en el recull global de l'o-

1. Agraïm l'amabilitat de les biblioteques i hemeroteques que hem consultat: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Ateneu Barcelonès, Hemeroteca de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, Arxiu Històric de Sabadell, Arxiu Històric Municipal de Tarragona, Hemeroteca Municipal de Madrid, Archivo de la Guerra Civil de Salamanca, biblioteques de Terrassa, Igualada, Figueres..., centres que han estat deus d'amabilitat.

bra de guerra de Companys. El mes d'agost és, coherentment, un mes semblant a la resta del període. D'altra banda, el fet de ser en ple remolí revolucionari no motiva més parlaments del que és habitual. Diguem-ho clar, Companys, per raons que ara no sabem, no es vol prodigar públicament. Els seus parlaments són breus, curts i quan són llargs, quan són discursos tenen profunditat ideològica i, és clar, social i política. Tanmateix com era habitual en el període, els seus parlaments són seus i de ningú més. No són el discurs creat des de gabinets o assessors professionals. Són les paraules d'un polític que li toca de protagonitzar una circumstància difícil en la vida d'un poble com és una guerra.

Els grans problemes de la guerra —la resistència, les armes, les mobilitzacions...—, de la rereguarda —bombardeigs, sacrificis, etc.—, aniran apareixent en el contingut dels discursos del president de la Generalitat a mesura que es vagin produint. Si ho haguéssim de dir en dos mots la intenció que es desprèn de la prosa de Companys és alhora donar testimoniatge de coratge, de lluita, de dignitat i, també, de moral: que al front i a la rereguarda es planti cara a la insubordinació. Catalunya ha estat un cas insòlit a Europa: ha guanyat una revolta militar. Ha resistit gairebé tres anys als exèrcits professionals i ha hagut de ser amb el suport internacional que se la vencés. Una de les persones que, al marge de les crítiques pel 6 d'octubre i altres circumstàncies, hi contribuï i esdevingué la imatge d'un Estat, amb totes les reserves òbvies atesa la subordinació de la Generalitat al Govern de la República, com foren Churchill a Anglaterra o De Gaulle a França, fou Companys.

La relació dels articles apareguts el mes d'agost és la següent:

- 0108 Salutació al nou cònsol de la URSS: A. Owseenko
- 0408 Declaracions sobre el senyor Casanoves
- 1008 Salutació als ferits als hospitals de Barcelona
- 1008 Felicitació al capità Bayo
- 1008 Sobre els rumors i l'obertura del Parlament
- 1308 Arenga a les columnes de guàrdies d'assalt que marxen al front d'Aragó: «Lluiteu per la llibertat»
- 1308 Declaracions arran de la primera bomba construïda a Catalunya
- 1708 Salutació en el festival a la Monumental en benefici de les milícies i els hospitals: «Lluiteu per la victòria d'avui i per la de demà!»
- 1908 Telegrama a la Junta de Biscaia
- 2108 Entrevista a *New Chronicle*: «El feixisme ha transformat la nació catalana»

— 2508 Arenga a les tropes que marxen al combat: «Fills del poble que aneu al front...»

— 2508 Entrevista a *L'Oeuvre*: la Catalunya futura

— 2608 Arenga als cossos d'ordre públic: «Som al nostre lloc»

— 2908 Declaracions a Paul Ristelhueber de *Vu*: «Els facciosos seran vençuts»

— 3008 Parlament als obrers de la Hispano-Suïssa, en la visita a les indústries de guerra: «Són poques les paraules...»

— 3108 Al·locució al festival de l'Olympia: «Tothom amb el braç fort i amb el cap ben enlaire, amb l'orgull de ser qui som, d'ésser catalans»

Tècnicament trobem deu documents basats en la paraula, dels quals només un és un míting i un altre un simple crit de coratge. La majoria són parlaments breus. Dels documents textuais tenim sis entrevistes i dos telegrams. De les primeres la meitat són extenses a periodistes acreditats i l'altra meitat, aparentment, són poc transcendents.

Presència directa de Companys a la premsa diària: paraules i textos

010836 Salutació al nou cònsol de la URSS: A. Owseenko

A les dotze del migdia el cònsol de la URSS, Wladimir Antonev Owseenko, es presenta al palau de la Generalitat a Barcelona en la seva primera visita al president de la Generalitat en termes de «gran cordialitat». L'entrevista s'allarga atesos els lligams que es representen de col·laboració² entre els dos polítics que encarnen Rússia i Catalunya.

Señor Cónsul General: Las palabras de simpatía que en tono tan cordial me habéis dirigido encontrarán entre nosotros la respuesta de la más sincera correspondencia hacia la URSS y hacia vuestra persona que tan bien representa al pueblo ruso, ejemplo de organización y de fe en sus destinos, que con tanto esfuerzo lucha por un porvenir mejor.

El nacionalismo de Cataluña no es fácil ni pretende cerrar los lazos a la fraternidad universal. Al contrario, es universal y abierto porque siente la solidaridad humana y especialmente se siente hermanado con las democracias sociales de todo el mundo. Por eso nuestro nacionalismo quiere la unión de los pueblos y representa la lucha contra la reacción del viejo espíritu monárquico. Creed, señor Cónsul General, que al saludar en vuestra persona al pueblo ruso, lo hago seguro de interpretar los

2. «Esta mañana el cónsul de la URSS hizo su presentación al presidente de Cataluña. La entrevista se ha producido en términos de gran cordialidad», *La Noche* (2 agost 1936).

sentimientos populares de nuestro país con verdadera efusión y cordial simpatía por su esfuerzo a favor de una organización social más humana y más justa.

040836 *Declaracions sobre el senyor Casanoves*

A la premsa del dia 5 apareix una nova informació sobre els conflictes interns en el Govern de la Generalitat. El dia 7 es fa públic el nou Govern³ format exclusivament amb elements republicans. Ho destaca Casanoves en les declaracions del dia 6 publicades en la premsa vespertina del mateix dia i la de l'endemà. El dia 4 Companys ho havia fet públic:⁴

El senyor Casanoves m'ha donat compte d'haver-se declarat la crisi total del Govern, motivada pel fet que el desig que l'havia animat de congregar les majors assistències d'elements avançats, en lloc d'assolir el seu objecte, resultava que podia crear un ambient de recel o de contrarietat que en lloc de sumar l'esforç de tots, podia augmentar les diferències d'ordre sindical.

He confiat al senyor Casanoves la constitució d'un nou Govern, sota les mateixes directrius de respecte i de col·laboració directa o oficiosa de tots els sectors obrers i dels partits polítics d'esquerra antifeixista.

El senyor Casanoves després d'haver celebrat ja alguns canvis d'impressions, m'ha dit que demà, dijous, al matí portaria la llista del nou Govern a la meva aprovació.

100836 *Salutació als ferits als hospitals de Barcelona*

El diumenge al matí Companys visita els hospitals de Barcelona que hostatgen el gairebé mig miler de ferits pels fets d'uns dies abans. Ho fa acompanyat del secretari de la Presidència, Moles, de Ventura Gassol, del cap dels Mossos d'Esquadra, el tinent coronel Gavari, i del cap de Cerimonial, Coromines. Visita l'Hospital General de Catalunya i l'Hospital Clínic. Les visites són detingudes, parla amb ferits, reparteix tabac i lliura petites quantitats en metàl·lic. Els metges l'acompanyen. Un d'ells escriurà les memòries, i ho recorda. Recentment han tingut rellevància editorial les seves memòries, és un dels metges que són citats en la visi-

3. Cap de Govern: Joan Casanoves (ERC); Defensa: Díaz Sandino, tinent coronel; Justícia: Josep Quero Morales (ERC); Hisenda: Martí Esteve (ACR); Cultura: Ventura Gassol (ERC); Governació: Josep M. Espanya (ERC); Economia: Josep Tarradellas (ERC); Agricultura: Josep Calvet (URC); Obres Públiques: Pere Mestres (ERC); Treball: Lluís Prunés (ERC); Sanitat: Martí Raurer (ERC); Sanitat i Assessorament Social: Joan Puig i Ferrater (ERC).

4. «Darrera hora. El Govern català en crisi. Manifestacions del senyor Companys», *La Veu de Catalunya* (5 agost 1936); «Reajuste del nuevo Gobierno de la Generalitat», *La Vanguardia* (7 agost 1936).

ta al Clínic, el doctor Broge, en realitat Moisès Broggi; el *Full Oficial del Dilluns* escriu aquest nom al costat d'Usus, Piulachs, com a participants del Servei d'Urgència i el dels altres del Servei de Transfusió, etc., d'un dinàmic equip que dirigí el delegat de la Generalitat Vidal Jordana. La visita fou molt detinguda; comenta en frases de gairebé ritual hospitalari sobre com anava la salut de la majoria dels allitats. Com a diàlegs que reproduïen els periodistes esmentem que un afiliat a la Confederació Nacional de Treballadors (CNT) manifestà al president el seu agraïment per l'abnegació i l'esforç de tot l'equip mèdic de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau, ara anomenat *Hospital General de Catalunya*. Ací un altre hospitalitzat li diu: «Avui és vostè, senyor president, qui em torna la visita. Jo el vaig anar a veure quan estava a la presó de Madrid.» Era el secretari de l'Ateneu República del districte V, del qual el periodista no escriu el nom. De la segona visita al Clínic no tenim dades de diàlegs i només esmentem les converses que apareixen en la primera visita.

En acomiadar-se de la visita un altre ferit, afiliat a la Federació Anarquista Ibèrica (FAI), li digué:⁵

—Qué sea ésta la última lucha... Hay que asegurar el triunfo. A la qual cosa el president, somrient, contestà:

—Aunque todo lo que usted anhela fuese alcanzado, todavía se lucharía por un más allá.

—Deberían acabar las luchas —replicà el ferit.

—Para esto —contestà el president— sería necesario que las mujeres pariesen hombres de otra manera.

100836 Felicitació al capità Bayo

El dilluns 10 d'agost Companys tramet el telegrama⁶ següent davant els avenços fets en l'expedició catalana a les Balears en poder dels revoltats, menys Menorca;⁷ el text, lacònic com la majoria de telegrams que

5. «La visita presidencial als hospitals. Ahir, el president de Catalunya visità els que han caigut ferits en defensa de Catalunya i de la República. El senyor Companys conversa amb els ferits, la majoria dels quals estan en franca convalescència», *Full Oficial del Dilluns*, núm. 556 (10 agost 1936), p. 8; també: «Els ferits de l'Hospital. El senyor Companys conversa amb els caiguts en defensa de les llibertats del poble, la majoria dels quals estan en franca convalescència», *La Veu de Catalunya* (11 agost 1936).

6. Els telegrams eren vehicle tant d'informació privada com pública, hom els passava als mitjans de comunicació abans d'enviar-los, després d'enviar-los, en rebre'ls, etc., i mostraven la informació que hom esperava. En rebre aquest comunicat, per exemple, Bayo tramet una resposta en radiograma a Companys en què li diu: «He llegado con el barco hospital a Mahón. He revistado fuerzas de la guarnición que están en excelente estado de disciplina, a las cuales he felicitado efusivamente», *La Vanguardia* (12 agost 1936), p. 17.

7. «L'Honorable President de la Generalitat felicita al capità Bayo», *La Veu de Catalunya* (11 agost 1936).

hem vist del període, sembla que expressi l'austeritat que es vol en el projecte que molts no veuen clar:

La meua càlida felicitació a vós i a les forces lleials per la valentia i la decisió en la victòria. Visca la República. Lluís Companys.

100836 *Sobre els rumors i l'obertura del Parlament*

El dilluns dia 10 Companys s'entrevista amb els redactors que cobreixen la informació al palau de la Generalitat. Indica que demà no hi haurà la reunió del Consell: atès que Bosch Gimpera torna del viatge de Londres i ha de preparar afers del seu Departament.

Tot seguit amplia:⁸

Abans d'ahir van circular per Barcelona rumors i absurditats, mancadés en absolut de fonament. Naturalment això té el seu origen a aconseguir finalitats alarmistes, sembrades per elements provocadors. I és lamentable que aquests rumors siguin recollits per estiuejants de la rera-guarda, que no són altres que els desocupats i els vividors. És clar que això no té cap abast; perquè de la mateixa manera que es llencen els infundis, desapareixen. Segurament que la campanya obeeix a que als elements provocadors els ataca els nervis la normalitat regnant a la rera-guarda. Seria més saludable que els que s'entretenen fent córrer rumors, pensessin una mica més amb els soldats que lluiten als fronts o a prova de tota mena de sacrificis i que cada dia palesen més la seva virtut, i també amb els obrers del camp i de les fàbriques de la nostra rera-guarda.

S'obrirà aviat el Parlament?

L'altre dia vaig parlar extensament amb el senyor Casanoves d'aquest afer, puix ja és sabut que jo voldria que el Parlament s'obris, el mateix ara que abans, i tinc entès que el cap de la minoria d'Esquerra Republicana es proposa convocar a una reunió les altres minories a l'objecte de celebrar un canvi d'impressions sobre la qüestió.

130836 *Arenga a les columnes de guàrdies d'assalt que marxen al front d'Aragó: «Lluiteu per la llibertat»*

El divendres dia 13 a tres quarts de quatre de la tarda desfilen els grups 15 i 16, formats per un total d'un miler de guàrdies d'assalt que marxen a primera línia amb milicians de les organitzacions obreres. Al Palau, acompanyen Companys els consellers España i Mestres, el general Aranguren, el comandant Espinosa, el comissari d'Ordre Públic, Gó-

8. «Rumors i absurditats. El president Companys ha parlat avui per a desmentir-los dient que els mateixos no tenen cap abast, car de la mateixa manera que es llencen, desapareixen», *El Dia*, Terrassa (11 agost 1936).

mez Garcia, i el cap de les forces d'assalt, Arrando. España va parlar després de Companys, que fou saludat pel públic amb sentits crits de victòria. Pronuncia un sol crit: «Visca el poble!». Aquesta nota és l'única signada amb les inicials J. V. B., tret, naturalment, de les entrevistes. Als anys trenta, la informació no anava signada. Companys davant la insistència dels assistents dirà:⁹

A vosaltres, els bons ciutadans de les classes populars i els guàrdies que vàreu batre en aquests carrers l'exèrcit de la facció: Salut!

Aneu a les terres germanes de l'Aragó per tal de seguir la lluita contra el feixisme.

L'esplendorosa il·lusió de les vostres ànimes allunyarà les ombres d'un passat d'oprobri.

El vostre braç fort i valent anihilarà l'enemic. Lluiteu per la victòria d'avui i per la de demà. Per abatre el feixisme i per emprendre nous camins de més amplis horitzons per al futur.

Salut!

El vostre cor sent les vibracions ambiciosos del nostre. Catalunya us estima i admira. Tota la vida per la llibertat.

Visca Catalunya. Visca la República!

130836 *Declaracions arran de la primera bomba construïda a Catalunya*

La fabricació de la primera bomba d'aviació, de dotze quilograms, és un èxit per a la imatge pública de les futures indústries de guerra. Companys la rep del conseller d'Hisenda i Serveis Públics Josep Tarradellas, que en fa la presentació. La serietat del rostre de Companys mostra tot el rictus de la contradicció de fer una guerra qui no vol la guerra, com havia manifestat, des de temps abans, públicament a les Corts espanyoles, on va ésser escridassat, perquè anava contra el conflicte al Marroc.

He despatxat avui àmpliament amb el cap del Govern, senyor Casanoves, i he signat una sèrie de decrets; aquesta tarda a les set a la Generalitat se celebrarà Consell de Govern presidit per mi.

9. «En marxa, cap a les línies de foc. Diverses companyies d'Assalt i milicians voluntaris marxaren ahir cap a Barbastro», *La Veu de Catalunya* (14 agost 1936); «En marxa cap a la línia de foc! "L'esplendorosa il·lusió de les nostres ànimes —els digué el president Companys— allunyarà les ombres d'un passat d'oprobri."», *La Humanitat* (14 agost 1936); «Dos columnas de fuerzas leales al frente de Aragón. El presidente de Cataluña arengó a los expedicionarios. "Luchad", dijo, "por la libertad. Luchad para abatir hoy al fascismo y para preparar una vida de mejores horizontes para el futuro. Salud a los valientes."», *La Vanguardia* (14 agost 1936), p. 5. Aquesta arenga és reproduïda a Carlos ROJAS, *Los dos presidentes: Azaña, Companys*, Barcelona, Diosa, 1977, p. 149, seguint Àngel OSSORIO Y GALLARDO, *Vida y sacrificio de Companys*, Buenos Aires, Losada, 1943; 2a ed. Barcelona, Nova Terra, 1976.

Les declaracions són molt breus i no foren recollides íntegrament. La imatge de Companys encarna la potència de les indústries de guerra ràpidament organitzades. Tanmateix l'acte té un alt simbolisme, atès que marca un redreçament: amb el control del poder, del Govern, de l'economia, de les indústries, podrà disposar-se del control del carrer que amb les morts de catòlics, de patrons, de conservadors, en didàctica expressió de Francesc Roca, «una minoria persegueix una majoria», serà l'estigma de la revolució i la màcula de la victòria. La crònica periodística ofereix més informació:¹⁰

El president va expressar als informadors la seva satisfacció per la marxa de les coses a la nostra terra i es va acomiadar dels repòrters per tal d'atendre a la [marxa] de dos periodistes estrangers i la del cònsol de Portugal que acompanyava el comandant del creuer de l'esmentat país que ha ancorat al nostre port.

170836 Salutació en el festival a la Monumental en benefici de les milícies i els hospitals: «Lluiteu per la victòria d'avui i per la de demà!»

Diumenge a la tarda té lloc un festival taurí a la Monumental a favor de la subscripció oberta per a les Milícies Antifeixistes i per als Hospitals de Sang. Abans de començar la banda municipal dirigida per Lamote de Grignon interpreta diverses composicions i després d'acabar amb l'himne de Riego, *Els segadors* i *La Internacional* té lloc una desfilada amb secció de tambors i trompetes, banda de música de la Creu Roja, banda de trompetes de les milícies, companyia a cavall i una altra a peu i, finalment, les «cuadrillas de novilleros». L'heroi de la tarda fou Morenito de València. Quan es recollien les banderilles arriba Companys i és victorejat i aplaudit. La funció s'atura i la banda de la Creu Roja entona *Els segadors*. Acabat el quart brau les forces militars desfilen, s'aturen davant la llotja de Companys. Els toreros, puny enlaire; l'ambient és molt càlid i fraternal: els guàrdies civils que acompanyen Companys porten en lloc de tricorni gorra revolucionària o republicana. El president de la Generalitat pronuncia un sol crit que és representatiu de tants i tants actes:¹¹ «Visca la guerra contra el feixisme! Lluiteu per la llibertat!»

10. «S. E. el President de Catalunya està satisfet del curs dels problemes que hi ha pendents», *La Veu de Catalunya* (14 agost 1936); «Bombes d'aviació de fabricació catalana. El president Companys està satisfet per la marxa de les coses de la nostra terra», *La Humanitat* (14 agost 1936); «El senyor Companys mostra una bomba d'aviació fabricada a Catalunya», *La Publicitat* (14 agost 1936).

11. Els diaris consultats, *La Veu de Catalunya*, *La Humanitat*, *Full Oficial del Dilluns*, reproduïen la mateixa crònica, tot i els matisos —«poques»/«escasses», «elles»/«aquestes»— de diferències menors. «La festa de la Monumental a benefici de les milícies i dels hospitals. La

190836 *Telegrama a la Junta de Biscaia*

Companyns tramet al governador de Sant Sebastià un telegrama¹² d'adhesió que apareix enmig d'un clima molt heterogeni; hi ha guerra, però la gran ciutat encara no la viu de ple. No deixa de ser il·lustratiu que al costat del text del telegrama aparegui un article, «El perfum», de Carner, o la notícia que les conselleries de la Generalitat *coordinaran* els serveis del Comitè de Milícies.

Envío a la Junta de Defensa que habéis constituido la solidaridad fraternal y emocionada de los combatientes catalanes .— Lluís Companyns

210836 *Entrevista a New Chronicle: «El feixisme ha transformat la nació catalana»*

L'entrevista tindrà una notable difusió. *La Vanguardia* la inclou en portada, *La Publicitat* també se'n fa ressò rellevant, etc. L'acció de l'enviat especial veurà la seva peça reproduïda als diaris més importants de Barcelona, mentre que durant el període bèl·lic n'apareixen cinc vegades més que a l'actualitat. El diàleg és sobre temes ben vius, sobre qüestions que constitueixen la preocupació dels lectors polititzats, i es defuig de teoritzacions o anàlisis ideològiques.

—*Si Madrid caigués a mans dels facciosos, ¿seria possible que la Catalunya anarco-sindicalista fes front amb èxit a una Espanya feixista, sotmesa a la influència d'Itàlia?*

Lluís Companyns: —Rebutjo rodonament la possibilitat que els feixistes arribin a dominar en lloc d'Espanya. Comptem amb la indústria, amb les armes i amb la moral. No obstant, admetent la suposició que Madrid caigués a poder dels feixistes, perquè arribés a dominar ací haurien de matar tots els catalans. El feixisme no troba cap classe social on recolzar-se. El sistema capitalista ha quedat arruïnat per la mateixa bogeria que ha comès, i no hi ha manera de sembrar dissensions entre nosaltres i el proletariat.

—*És cert el que afirmen alguns quan diuen que Catalunya és, actualment, de fet i de dret, independent de Madrid?*

multitud congregada a la plaça tributà un homenatge d'impressionant emoció al president Companyns», *La Humanitat* (18 agost 1936), p. 8; «Festival a la plaça Monumental. El president de Catalunya fou entusiàsticament aclamat», *La Veu de Catalunya* (18 agost 1936), p. 5; «A la Monumental. El festival efectuat ahir constituí un acte d'afirmació republicana. Les forces de les milícies desfilen entre entusiàstiques ovacions. Vibrants parlaments del president de la Generalitat, de Ricard Sans, afiliat a la CNT, i d'un guàrdia civil», *Full Oficial del Dilluns* (18 agost 1936), p. 7. En aquest setmanari signa «Rafael» i ho fa dient: «Tarde de grato recuerdo la de ayer. El cronista se convierte en reportero. A estas lineas deslabazadas, escritas precipitadamente, quiere ponerles su firma, no por lo que valgan, sino para sumarse también al homenaje a las milicias y al presidente de la Generalitat.»

12. «Un telegrama del senyor Companyns a la Junta de Biscaia», *La Humanitat* (20 agost 1936), p. 2.

Lluís Companys: —No és veritat. El nostre front comú contra el feixisme ens ha acostat a la resta d'Espanya molt més del que abans estàvem. Per a fer front al comú perill feixista s'ha atorgat la independència d'acció per al Govern, però nosaltres no intentarem aprofitar-nos d'aquesta situació transitòria. Amb tot, quan haurem sortit d'aquesta, haurem aconseguit una llibertat més completa que les circumstàncies ens han portat a les mans.

—La intervenció cada vegada major de la CNT no es transformarà en detriment del Govern democràtic de Catalunya?

Lluís Companys: —No. El que ha fet la CNT és prendre al seu càrrec els deures que deixaren l'exèrcit i els sublevats, conservar l'ordre i donar protecció a la societat. S'ha convertit en una arma més en mans del Govern democràtic. Constitueixen normalment les forces de la legalitat i de l'ordre.

—Però no es tem que el proletariat en armes es torni contra la burgesia i la destrouï després d'haver vençut el feixisme?

Lluís Companys: —No perdeu de vista que l'actual burgesia catalana no és la burgesia capitalista de certs països democràtics. El capitalisme, el que es diu el capitalisme, és ben mort. Alçar-se en rebel·lió il·legal fou tant com suïcidar-se. Per tant, ni el Govern, que és burgès, no respon a cap interès financer. El formen les classes mitjanes, la destrucció de les quals cercava el capitalisme en unir-se amb el feixisme. Marxem, doncs, cap a un ordre proletari. Tal volta pateixin els nostres interessos personals, però la missió que ens hem imposat és la d'ésser útils. No pretenem conservar uns nous privilegis exclusivament nostres. Confiem que dirigirem la marxa dels propers esdeveniments i que aconseguirem mantenir els drets democràtics individuals, però al que sí estem resolts és a no oposar-nos a cap progrés econòmic i social.

—Heu traçat algun programa de reforma econòmica?

Lluís Companys: —No. Crec que és una obligació nostra acceptar els fets tal com es presentin, portant la transformació pels camins més tranquils que sigui possible. S'han donat ja facilitats per a la col·lectivització de la indústria, començant pels serveis públics. Com a Govern que som, la nostra única funció consisteix a donar expressió a la voluntat del poble català, sigui el que sigui el seu sentit i forma. Ha passat ja el temps del nacionalisme sentimental, i la manera de representar el poble català no rau solament a lluitar pel separatisme, sinó a realitzar les seves exigències econòmiques.

—Suposem que la voluntat del poble català es declara per l'anarcosindicalisme. Estaria conforme amb això el Govern de Catalunya?

Lluís Companys: —Jo ho veig d'aquesta manera. La burgesia democràtica, meta de tot interès del capitalisme financer, no té dret a oposar-se a res que sigui la voluntat del poble. Si tal cosa ocorregués, la burgesia hauria d'acceptar-la per força.

—Sembla lògic afirmar que la situació actual parteix d'haver armat el proletariat el 20 de juliol. Fóreu vós el qui l'armareu en la vostra qualitat de president?

Lluís Companys: —No. S'armà el mateix proletariat. Nosaltres no comptàvem amb un estoc d'armes per a donar-les al proletariat. Es féu ell mateix, combatent amb les armes. Jo vaig sentir joia perquè era l'únic mitjà de salvar el Govern de Catalunya. No perdeu de vista que és fàcil exagerar el nombre de treballadors que compta amb armament. A dir veritat, no comptaven amb armes suficients. Tingueu present que, ajuntades la CNT i la UGT, són més que partits polítics. Representen la totalitat del poble sense afegir els rabassaires, els quals fa temps estaven en franca rebel·lia. El feixisme ha transformat la nació catalana i també la nació espanyola, traient-les del caos de grups econòmics i socials que sostenien finalitats polítiques en pugna, per convertir una i altra en un poble unit que té una finalitat política única i que pot traduir-se en una general finalitat econòmica.¹³

250836 Arenga a les tropes que marxen al combat: «Fills del poble que aneu al front...»

Arriba a la plaça de la República un esquadró de cavalleria a punt d'anar al front aragonès; el grup, onejant al vent banderes republicanes, vermelles i catalanes, se situa, desplegat, de cara al Palau de la Generalitat... Companys apareix al balcó i, després de rebre la salutació, sabre a la mà, pronuncia uns mots: «Un esquadró de milicians fills de proletaris, al servei de Catalunya, de la República i de la llibertat, us saluden». Aleshores Companys escolta la banda de cornetes i, després de diversos tocs de marxa i crits i aplaudiments, arenga les tropes. Quan hagi acabat, l'esquadró es girarà vers l'ajuntament on Carles Pi i Sunyer diu que després de les paraules de Companys no cal dir res més que els crits de rituals. El parlament de Companys fou breu i contundent:¹⁴

13. «El president de Catalunya analitza la situació bèl·lica, política i social de Catalunya amb relació a l'Estat espanyol», *La Veu de Catalunya* (21 agost 1936), p. 7. L'entrevista correspon a: «Importantes declaraciones del presidente de Cataluña: "Rechazo rotundamente la posibilidad de que los facistas lleguen a dominar en ninguna parte de España"», *La Vanguardia* (22 agost 1936), p. 1; «El president de Catalunya, senyor Companys, expressa el seu judici sobre les conseqüències de la revolta feixista fracassada el dia 19», *La Publicitat* (22 agost 1936); «Parla el president de Catalunya: "El feixisme ha transformat la nació catalana i també la nació espanyola. Marxem a un ordre proletari"», *La Rambla* (21 agost 1936); «Parla el president de Catalunya: "El feixisme ha transformat la nació catalana"», *Última Hora* (21 agost 1936), p. 3; «La veu del president de Catalunya: "Comptem amb la indústria, amb les armes i amb la moral per abatre el feixisme. Estem resoltos a no oposar-nos a cap progrés econòmic i social"», *La Humanitat* (22 agost 1936), p. 6.

14. «Un esquadró de cavalleria marxa al front aragonès. El president Companys ha acomiadat els heroics defensors de la llibertat», *Última Hora* (25 agost 1936), p. 1; «Un esquadró de cavalleria cap al front aragonès. Ha estat acomiadat amb una al·locució vibrant del president de la Generalitat», *La Publicitat* (26 agost 1936); «Marchan al frente aragonés contingentes de fuerzas leales. S. E. el Presidente de la Generalidad arengó a los milicianos: "Valien-

Companyes: Fills del poble que aneu al front: Catalunya, per la meua boca, us saluda i us encomana una estreta abraçada que arribi a l'ànima a tots els valents que lluiten en terres d'Aragó. Vivim unes hores en què estem creant una Catalunya i una Espanya nova, perquè imperi una major justícia social i un més ampli dret en la República gloriosa.

Pau, fortitud i decisió entre tots els homes de bona voluntat a Catalunya. Guerra i guerra a mort, al front de lluita, contra tots els reductes feixistes ací ja vençuts i anihilats.

L'ordre de la revolució, la disciplina de la victòria, la fecunditat lluminosa de l'obra que fem, la guerra d'avui i la pau de l'esdevenidor necessiten, dins l'inexorable sentit vindicatiu amb garanties de justícia popular i històrica, la creació d'un ambient heroic i de solidaritat i confiança, sentimental i humà, que obliga a donar tracte de facciosos, d'antirevolucionaris i derrotistes, als grups incontrolats que pertorben la marxa del ritme revolucionari o tractin de crear el terrorisme amb l'angúnia i el dol de la nostra terra.

Destruïm fins al record un vell passat d'ignomínia i posem els fonaments d'una vida nova. Necessitem, per tant, homes d'acció i homes d'organització. El que no en sigui que s'aparti.

Cal que entre nosaltres s'imposi la disciplina i es creï un clima d'optimisme i de confiança.

Valents que m'escolteu: cada gota de sang donada per la llibertat és sembla venturosa de dies millors.

Glòria i honor als caiguts en aquesta hora magna.

Tres vegades Salut als lluitadors. Visca Catalunya!

250836 Entrevista a L'Oeuvre: la Catalunya futura

Maurice Sollin, redactor del periòdic *L'Oeuvre*, conversa amb Companys i, al diari parisenc,¹⁵ apareixen les respostes que mantenen un to d'interès per les característiques de les demandes de l'entrevista.

La darrera vegada que vam tenir l'honor de parlar amb el senyor Lluís Companys era l'endemà de les eleccions del febrer de 1936, quan, després de la victòria obtinguda pels partits d'esquerra, es van obrir les portes de les presons. El president de Catalunya estava pàl·lid, fatigat, però

tes que me escuchais", les dijo, "cada gota de sangre dada por la Libertad es semilla venturosa de días mejores", *La Vanguardia* (26 agost 1936), p. 1; «S. E. el President de Catalunya diu: "Cada gota de sang donada per la Llibertat és llavor venturosa de dies millors"». «Els soldats exclamen: "Som fills del proletariat al servei de Catalunya i de la República"», *La Veu de Catalunya* (26 agost 1936). Un fragment és reproduït a ROJAS, *Dos presidentes*.

15. «Lluís Companys parla de la Catalunya futura», entrevista a *L'Oeuvre* reproduïda a *La Publicitat* (25 agost 1936) i a «La clarividència del president Companys. El futur de Catalunya», *La Veu de Catalunya* (26 agost 1936), p. 6.

semblava, no obstant això, content i optimista. L'hem tornat a trobar avui, en plena Guerra Civil, pocs dies després de la pacificació de Barcelona. El trobem novament una mica fatigat, encara que feliç i optimista.

A la nostra primera pregunta el president de la Generalitat ens respon sense vacil·lar:

Lluís Companys: —Tinc plena confiança en la victòria antifeixista, de la qual sortiran per al país tantes noves formes de vida econòmica i social.

—Esteu, doncs, segur de l'èxit?

Lluís Companys: —Sense cap dubte, Catalunya ja ha obtingut avui la més completa victòria. Respecte a les altres regions d'Espanya, en les quals la lluita continua amb l'acarnissament que ja sabeu, es troben defensades per milícies populars, les quals lluiten amb eficàcia baldament no posseeixin l'experiència dels soldats d'ofici.

En aquest moment fem al·lusió al probable futur paper de la FAI en el desenvolupament de la vida a Catalunya.

Lluís Companys: —Les inquietuds que alguns han pogut tenir sobre aquest particular no són fonamentades: la FAI s'adapta actualment a les circumstàncies... Col·labora amb nosaltres, s'entén amb els nostres i constitueix un dels més frapants exemples de les noves manifestacions de vida nascudes en aquests dies tràgics.

Respecte a l'esdevenidor i als problemes múltiples a què donarà lloc, el president Companys manifestà la mateixa confiança, la mateixa seguretat i continua en aquests termes.

Lluís Companys: —Com ja he dit, de la lluita antifeixista sorgiran quantitat de solucions noves relatives a problemes plantejats de fa molt temps... Actualment hi ha diverses províncies espanyoles que, seguint el nostre exemple, esperen ardentment llur autonomia.

—Un Estat federal, aleshores?

Lluís Companys: —Això és —ens respon prudentment el president— un greu problema... Ens cal en aquests moments ocupar-nos de necessitats i tasques més immediates, més urgents...

Ens creiem en el cas de forçar la reserva del nostre il·lustre interlocutor evocant la coexistència dels tres governs actuals: el de Madrid, el de Barcelona i el de València, de l'existència dels quals sembla deduir-se una manca d'unitat. Amb una gran vivacitat sorgeix la resposta.

Lluís Companys: —En primer lloc, València no constitueix un «govern», es tracta d'una simple junta delegada provisionalment pel Govern central de la República. Pel nostre costat, ens trobem dins la més estreta comunitat amb el Govern de Madrid, amb el qual estem en contacte permanent i obrem amb absoluta confiança vers objectius idèntics.

En aquest moment, formulem resoludament la pregunta sens dubte més atrevida, la més delicada i que toca visiblement d'una manera íntima el difícil problema català: la religió.

Lluís Companys: —La situació de la clerecia —ens declara amb gravetat el senyor Companys— és actualment, i ho continuarà essent, molt crítica. Ha pres part massa obertament a la rebel·lió sagnant, amb un misticisme guerrer, al costat dels enemics de la República... Una tal actitud ha provocat un odi a mort de les classes populars... I tot el problema religiós està posat des d'ara sota la llum d'aquest odi... El lliure exercici del culte em sembla que constituirà una absoluta impossibilitat durant un període de temps molt llarg...

260836 *Arenga als cossos d'ordre públic: «Som al nostre lloc»*

Una columna militar encapçalada per una bandera republicana i una altra de catalana passava el dia 26 pels carrers més centrals de Barcelona. Anava precedida d'una banda de tambors i cornetes de la Guàrdia Civil. Darrere, grups d'aquest cos amb carrabiners, Mossos d'Esquadra i guàrdies d'assalt. Uns representants de cada cos recaptaven diners per a les subscripcions a favor de les Milícies Antifeixistes. A les dotze del migdia una comissió de la columna saludà el president Companys, que sortí al balcó acompanyat de Lluhí i de Tarradellas per arengar-los. En començar el parlament anuncia que serà breu, estava afònic; tanmateix serà semblant a les altres arengues i no s'escapa d'intentar donar la dimensió d'epopeia al moment. Les tropes que desfilaven per la ciutat eren d'obediència de la Generalitat, les banderes que encapçalaven la desfilada ho avalaven i cal emmarcar-ho en la voluntat de Companys d'acabar amb el terror després de l'error de l'autorització a armar el «poble» quan els rebels ja estaven vençuts. Els editorials¹⁶ de *La Humanitat*, recordem, diari de Companys i administrat pel seu germà Manuel, és un més dels aspectes que ho indiquen.¹⁷

16. A mesura que passen els dies i el terrorisme —matança de capellans i burgesos— segueix, augmenta de to la virulència editorial. A finals de setembre, han passat dos mesos de terror, a «Prou i prou!» el diari afirma: «És absolutament necessari que el Govern de Catalunya, el Comitè central de les Milícies Antifeixistes i la resta d'organismes responsables mobilitzin tots els seus efectius per acabar amb l'onada de terrorisme que es manté —encara!— en algunes zones de Catalunya. Encara funcionen rondes volants, automòbils pirates, pandilles mòbils, que escampen el terror al seu pas. Al seu darrera, després de cada incursió nocturna, queda una estela d'odi, de crim i de pànic. I un ambient contrarevolucionari. Un ambient contrarevolucionari que és el mal pitjor que pot infligir-se a la lluita contra el feixisme. [...] Ha arribat l'hora de dir: prou! [...] Els pitjors enemics de la revolució són els qui la deshonen. Cal afegir que cap d'ells no és a capaç d'agafar un fusell i enrolar-se a la línia de foc. Prefereixen lluitar amb l'home sol, inermes, en descampat i de nit. Ha arribat l'hora de dir: prou! [...]»

17. «Les forces lleials demanen l'ajut del poble per a les víctimes del feixisme. S. E. el President de la Generalitat s'adreça als servidors de Catalunya i de la República. "Demaneu quan convingui, amb el to que calgui, la traducció d'aquesta confiança amb què m'assisteix el poble", *La Humanitat* (27 agost 1936); «La columna de forces que acapta cabals per als caiguts

Companyys:

La meua veu no em permetrà més que¹⁸ pronunciar breus paraules, perquè les meves condicions físiques no responen, com veieu, a la meua voluntat.

Jo tinc la certesa, que comprovo a cada moment que em poso en contacte amb la multitud, que continuo tenint, potser amb més entusiasme que mai, la confiança de Catalunya.

Els investits d'aquesta confiança que som al nostre lloc, vigilants en un esforç suprem de la nostra voluntat i de la nostra responsabilitat per tal de servir els interessos de Catalunya, de la República democràtica i de la profunda obra autènticament revolucionària que els signes de la història ens ha fet viure.

Tenim l'esperit disposat a l'abnegació i al més gran sacrifici per a dur endavant la nostra tasca i, passi el que passi, es conservarà incòlume i neta la nostra dignitat.

He de fer una obra restauradora, autènticament revolucionària que posarà ben alta la bandera dels nostres dies precedida per la bandera de les quatre barres.

Demanaré quan convingui amb el to que calgui, la traducció d'aquesta confiança amb què m'assisteix el poble.

L'enemic està batut, a Catalunya i cal que, conservant la tradició, la vigilància i el braç disposat a enfortir¹⁹ la normalitat revolucionària, acabem de crear l'ambient general de confiança, d'optimisme, d'afany i de satisfacció de vida que en ajuntar tots els esforços en la més ferma germanor i ambició de glòria, ha de contribuir a abatre els últims reductes dels enemics que lluiten encara fora de la nostra terra i als quals hem anat a cercar a les seves posicions, contribuint amb el nostre esforç a l'esforç que realitzen les forces lleials i heroiques de tots els àmbits de la República estimada.

Germans: no us puc dir res més. Us abraço a tots.

Visca la República!

Visca Catalunya. Visca la Llibertat! (*Crits unànimes de visques.*)

en lluita contra el feixisme passà per la plaça de la República. El president de Catalunya, des del balcó de la Generalitat, pronuncià un important discurs que aixecà ovacions delirants», *La Veu de Catalunya* (27 agost 1936). *Empordà Federal*, setmanari d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), reproduïx en portada sota el títol «La lluita contra el feixisme» la frase «L'enemic està batut...» amb l'editorial d'Alexandre Deulofeu: «Catalunya capdavantera», *Empordà Federal* [Figueres], núm. 959 (29 agost 1936). Utilitza la versió, com hem vist —i coherentment—, de *La Humanitat*.

18. *La Veu de Catalunya*: «sinó».

19. Sorpren l'error de *La Veu de Catalunya*. Escriu «en un fortí», demostra la fragilitat dels textos transcrits de versions escrites procedents de reculls orals i remarca la conveniència d'utilitzar diverses fonts.

290836 *Declaracions a Paul Ristelhueber de Vu: «Els facciosos seran vençuts»*

L'entrevista que apareix a *Vu* té impacte atès que diverses publicacions se'n faran eco. Així *La Humanitat*²⁰ entre d'altres. L'entrevista, d'una revista que té simpaties per l'Espanya republicana, és un diàleg intel·ligent i que agrada al lector, que observa una publicació francesa il·lustrada, de format rellevant i feta per donar la impressió d'un gran esdeveniment.²¹

Dans la semi-obscurité jalousement créée et maintenue par de très hautes et étroites fenêtres dont les vitraux opaques et les lourds rideaux préservent cette salle grandiose du palais de la Généralité du trop ardent soleil d'un midi catalan, sur la longue table de bois sculpté, on peut voir reluire la première bombe fabriquée dans les nouvelles usines de Barcelone pour la défense de la liberté.

Sous l'œil moqueur des gargouilles qui, depuis 600 ans, considèrent les hôtes de ce palais de leur regard de pierre, une activité de ruche dans un silence d'église. Mais voilà que deux portes s'ouvrent et nous sommes en face du président Companys. D'une voix ardente aux intonations fiévreuses, il a déjà entamé la conversation, et nous autorise à lui demander tout ce que nous voulons.

—Pensez-vous, M. le Président, que les bruits répandus à l'étranger d'après lesquels le gouvernement espagnol serait dans une grande mesure soumis à des influences étrangères repose sur quelque fondement? Les réactions de la masse, aussi bien du côté des insurgés que du côté des loyalistes auraient-elles été les mêmes si l'Espagne avait été un vase exactement clos sur quoi aucun élément extérieur n'eût pu avoir la moindre action?

Lluís Companys: —Voilà une question qui m'a été plusieurs fois posée. J'y peux, aujourd'hui, répondre encore plus fermement qu'il y a quelque temps. Chaque jour écoulé depuis le début de la guerre civile espagnole ancre plus profondément en moi la conviction que la réaction des masses a été, chez nous, purement spontanée. La chose est d'ailleurs bien explicable et facilement intelligible à qui connaît l'histoire et les problèmes de mon pays. Les événements que nous sommes en train de vivre ne pouvaient pas ne pas être. Et leur origine est tellement naturelle, pure, qu'il n'est vraiment pas besoin, pour les expliquer, d'aller chercher une explication extérieure à l'Espagne: il est chez nous trois institutions violemment haïssables et dont le peuple, chaque

20. *La Humanitat* (16 setembre 1936), p. 4.

21. Paul RISTELHUEBER, «Luis Companys, Président de la Généralité de Catalogne», *Vu* (29 agost 1936). Reproduïda a: «El moment actual. Azaña, Largo Caballero, Companys i García Oliver es manifesten», *La Humanitat* (16 setembre 1936); «Té la paraula el líder... Azaña, Largo Caballero, Companys i García Oliver es manifesten», *Última Hora* (15 setembre 1936). Un resum a «"Los facciosos seran vencidos", dice el Sr. Companys. Como cree que será el nuevo Gobierno el presidente de la Generalidad», *El Sol* (12 setembre 1936).

année, est plus écœuré. J'ai nommé le cléricalisme, le militarisme et le latifundisme.²²

Voyez-vous, ce sont là trois vices inhérents à l'histoire de notre pays et que rien jusqu'alors n'avait pu annihiler. Car nous n'avons jamais connu de véritable révolution politique, mais bien seulement des pronunciamientos. Lorsqu'il y a quelques semaines, l'armée s'est mise en mouvement contre le peuple, celui-ci s'est enfin réveillé. Et les réveils du peuple sont terribles. On ne peut pas dire que les masses se sont mises en mouvement: elles ont proprement «jailli».

—*Cette réaction est d'autant plus explicable, M. le Président, que ces masses savaient qu'elles avaient gagné les élections.*

Lluís Companys: —Oui, elles les avaient gagnées. Mais elles ne souhaitent pas une politique d'extremisme. C'est d'accord avec elles, c'est-à-dire avec la volonté nationale, que nous avons mené une politique de gauche.

—*Estime-vous que le temps joue en faveur des rebelles ou en faveur des loyalistes?*

Lluís Companys: —De toute façon, les militaires seront battus. Comme chez vous en France les sans-culottes, les miliciens espagnols vaincront n'importe quelle coalition militaire parce qu'ils défendent une cause sacrée.²³

—*Et n'est-il pas indiscret de vous demander une fois la victoire des vôtres assurée, quelle forme de gouvernement vous envisagerez, étant donné l'influence croissante des anarchistes?*

Lluís Companys: —Il me semble que le nouveau gouvernement sera fait sous le signe d'un grand pas en avant en matière sociale. Il lui faudra trouver une formule canalisant les aspirations nouvelles. En fait, ce sera une république démocratique établie sur des principes sociaux entièrement nouveaux. Beaucoup s'inquiètent du rôle que jouera la FAI une fois la guerre civile terminée et de la façon dont on pourra utiliser sa co-

22. *La Humanitat* (16 setembre 1936) publica sota el títol «El moment actual» uns resums de les declaracions d'Azaña, Largo Caballero, García Oliver i Companys. Pel que fa Companys tradueix aquest fragment: «Heus ací una pregunta que hom m'ha fet amb freqüència. Cada dia que passa després del començament de la Guerra Civil espanyola enfonsa més en la meua consciència que la reacció de les masses ha estat, entre nosaltres, purament espontània. L'origen dels esdeveniments que vivim succeïren perquè havien de succeir, i el seu origen és tan natural, que no hi ha necessitat de cercar-ne l'explicació fora d'Espanya. El cléricalisme, el militarisme i els latifundis són els tres visis [sic] inherents a la història del nostre país i que res no ha pogut fins al present anihilar, car nosaltres no hem conegut mai una revolució política i si sols pronunciaments. Quan fa unes setmanes l'exèrcit es mobilitzà contra el poble, aquest es despertà, a la fi. I el despertar del poble és terrible.» Fixem-nos en l'atribució de cultismes («hom», «car»...) no habituals en el lèxic de Companys.

23. *La Humanitat* escriu: «—Creieu que el temps milita a favor dels rebels o dels lleials?»

»—De qualsevol manera que sigui els militars perdran la guerra. Com a França els sans-culottes, els milicians espanyols venceran, qualsevol que sigui la coalició militar, perquè defensen una causa sagrada.» [Aquesta frase és recollida com a entrada del fragment recollit de Companys.]

llaboration au gouvernement. Ce problème n'est pas insoluble. J'ai trouvé chez les FAI des dispositions constructives du plus haut intérêt et, ma foi, très raisonnables.²⁴

—Pensez-vous, M. le Président, que pour l'Espagne de même que pour la Russie, la question des terres va se poser?

Lluís Companys: —Cette question n'existe pas en Catalogne qui n'est pas un pays de grande propriété. Il est vrai qu'il est encore, dans certaines régions d'Espagne, quelques vastes propriétés. Mais le gouvernement de gauche issu des élections avait déjà résolu la question du partage des terres. Il n'y a plus qu'à l'exécuter. Le principe est que ceux qui travaillent la terre en pourront devenir propriétaires au bout d'un certain nombre d'années, une banque corporative agricole leur offrant les facilités nécessaires à cette acquisition. Nous sacrifierons la grande propriété privée à la nécessité d'intensifier la production et au besoin de la collectivité. Le cultivateur ne pourra posséder qu'une quantité limitée de terre, mais il est utile —voire indispensable— de lui donner l'illusion de la propriété.

Tandis que le Président Companys, tout animé du véritable feu qui le dévore intérieurement lorsqu'il expose la cause qu'il défend, se lève entre les murs de pierre délicatement ciselés de cet étonnant palais de la Généralité qui abrita plusieurs siècles de l'histoire catalane, nous lui demandons encore:

—Et si les rebelles gagnant la guerre, qu'advient-il d'Espagne?

Le Président nous tend la main, et fravement, d'une voix profondément timbrée, prononce ces trois mots lourds de menaces.

—Et d'Europe?

L'entrevista s'acaba encara amb interrogants.

300836 *Parlament als obrers de la Hispano-Suïssa, en la visita a les indústries de guerra: «Són poques les paraules...»*

El dilluns 30 d'agost acompanyat de Tarradellas i Mestres, Companys visita la important indústria bèl·lica catalana que en molt poc temps ha adaptat els canvis de producció. Els comandaments militars que formen part de la comitiva, coronel Giménez de la Beraza, el capità Arizon i tots els altres integrants de la Comissió d'Indústria de Guerra visitaren diver-

24. La traducció de *La Humanitat* és: «—Seria indiscret preguntar-vos, senyor president, quina forma de Govern haurà d'adoptar-se, un cop obtinguda la victòria, i tenint en compte la influència creixent dels anarquistes?»

»—Em sembla que el nou Govern es constituirà sota la inspiració d'un gran pas en matèria social i necessitarà una fórmula que canalitzi les noves aspiracions. De fet, la nostra serà una República democràtica establerta sobre principis socials enterament nous. Molts s'inquiïen davant el poder que correspondrà a la FAI una vegada terminada la Guerra Civil, i la forma en què pugui realitzar-se la seva col·laboració en el Govern. Aquest problema no és insoluble, car jo he trobat en la FAI disposicions constructives del més gran interès i, podeu creure'm, molt raonables.»

ses instal·lacions, entre les quals destaquen les corresponents a La Maquinista Terrestre i Marítima de Sant Andreu, els tallers de la Hispano-Suïssa, on parla al pati dels treballadors, i tallers on s'elaborà, per primera vegada a Barcelona, trilita. També les factories d'elaboració i muntatge de bombes d'aviació, projectils d'artilleria, cartutxeria de fusells i metralladores.²⁵

Companys:

Compreneu que són poques les paraules, les més precises, les que vaig a dir en nom de Catalunya i de la República, personalment, i en nom del que val més, que està sobre tot i sobre tots, de la llibertat i dels postulats de dignitat humana i civil dels qui combaten allà i dels qui lluiten ací, en nom dels nostres somnis de sempre. Germans: gràcies, moltes gràcies.

310836 Al·locució al festival de l'Olympia: «Tothom amb el braç fort i amb el cap ben enlaire, amb l'orgull de ser qui som, d'ésser catalans»

El diumenge al vespre té lloc a l'Olympia, popular local del moment, una sessió festiva amb cantants com Hipòlit Lázaro, Emili Vendrell, Marc Redondo, Enric Borràs, etc. i bandes de música com l'Orquestra Planes i la Banda Municipal de Barcelona. Quan Companys arribà s'interrompé el concert pels aplaudiments que ressonaren, atès que el local era ple i part del públic es va haver de quedar al carrer. Hi assistien també els consellers Tarradellas, Gassol, Espanya i Pruners i moltes altres autoritats, de Pérez Farras a Carles Esplà, passant pel coronel Brotons, el coronel Gavarrí... Hi havia molta emoció, especialment destacat fou per a la gernació assistent el minut de silenci pels morts al front. Companys ja marxava quan els aplaudiments i crits l'obligaren a improvisar uns mots:²⁶

25. La informació dels cinc diaris que hem vist per a aquest parlament procedeix de la mateixa font i repeteix fins i tot el títol, la qual cosa corrobora la suposició d'un servei de premsa, d'agència comuna a diaris de diversa ideologia àdhuc. No obstant això pensem que aquesta nota fou tramesa pel servei de premsa de Presidència. La nota de les fotografies (Gabinet de Premsa de la Generalitat) en seria una pista. Sigui com sigui assistim a contemplar un eixam de periodistes acompanyant la «notícia» i el mateix text aparegut sota diversos títols. Així: «El president Companys i els consellers d'Economia i Obres Públiques, junt amb els tècnics de la Comissió d'Indústria de Guerra, visiten les fàbriques on es construeix armament i municions. S. E. fou objecte de grans manifestacions de simpatia pels treballadors i el públic», *La Publicitat* (1 setembre 1936); «Les indústries de guerra barcelonines. El president de Catalunya visita diverses factories on es produeix material bèl·lic», *La Veu de Catalunya* (1 setembre 1936); «La visita del president de Catalunya a les indústries de guerra», *La Humanitat* (1 setembre 1936), p. 5; «El presidente de Cataluña visita las industrias de guerra. En las fábricas y talleres cunde el entusiasmo. El señor Companys ovacionado por los obreros», *El Diluvio* (1 setembre 1936), p. 7, i «El presidente de Cataluña visita las industrias de guerra. S. E. fue acogido en fábricas y talleres con indescriptible entusiasmo», *La Vanguardia* (1 setembre 1936), p. 4.

26. «El grandios festival de diumenge a l'Olympia. Hi assistí una gernació enorme que expressà la seva adhesió a la campanya antifeixista i al president Companys», *La Veu de Cata-*

En aquests moments no podem deixar de fer sentir, des d'ací, la nostra veu de solidaritat, d'admiració i d'amor vers tots els germans que lluiten al front aragonès en defensa de la Llibertat.

Sentint les execucions de la Banda Municipal i dels Cors de Clavé, no he pogut deixar de sostreure'm, amb la línia que em donaven les cançons, de tota la trajectòria de la meua vida, en lluita contínua cap a la perfecció infinita i en defensa de la Llibertat; *La marseleses* m'ha portat a aquells temps de la monarquia, tres vegades oprobiosa, en què nosaltres portàvem a terme les nostres campanyes republicanes.

La internacional m'ha evocat les nostres lluites de sempre per a l'alliberament del poble; per tal d'acabar amb l'explotació de l'home per l'home. I *Els segadors* m'han fet evocar la nostra bandera de les quatre barres com a signe de la reivindicació nacional.

Hem de guanyar la guerra, o més ben dit, la guerra està guanyada. Cal, però, per a això, la unió més estreta de tots nosaltres. He de lluitar implacablement, fins a la fi, per tal d'extirpar per sempre aquest militarisme, que és pitjor encara que el mateix feixisme.

En la nostra lluita necessitem fer justícia, però és necessari, també, que no hi hagi error. Cal crear un ambient de confiança, i d'aquesta manera serà possible la victòria definitiva.

Tothom amb el braç fort i amb el cap ben enlaire, amb l'orgull d'ésser qui som, d'ésser catalans. D'aquesta manera, treballarem per la nova Catalunya i la nostra victòria serà més esplendorosa.

Només vull donar, per acabar, un crit de: Visca, visca, visca la Llibertat!

Conclusions

1. En aquest mes, i durant tot el conflicte, Companys manté una presència al carrer notable, que és compartida amb els mitjans de comunicació, als quals cuida molt, mitjançant la dedicació personalitzada i la col·laboració constant.

2. El contingut dels missatges que tramet a la població es basa en un triple objectiu: impulsar la resistència i la lluita contra els rebels per guanyar-los immediatament, elaborar un discurs aparent de control de la situació —la realitat a vegades s'acosta al discurs verbal idealitzat— i projectar una política de control de l'agitació mitjançant la presència del poder limitat, però poder de la mateixa Generalitat que subsisteix en l'agost revolucionari barceloní.

lunya (1 setembre 1936), p. 14; «El festival de diumenge a la nit a l'Olympia a profit de les víctimes del feixisme. «Tothom amb el braç fort i amb el cap ben enlaire, amb l'orgull d'ésser catalans», digué el president Companys, obligat a parlar per a una multitud enfervorida», *La Humanitat* (1 setembre 1936).

Tipològicament són materials de construcció senzilla, d'elaboració simple i que pugui arribar al lector, a l'oient radiofònic, a l'assistent del míting o al participant de l'acte de forma clara i inequívoca. Companys serà la veu de la resistència, contraposada la veu de la revolució, que només tindrà uns vehicles, els propis, per exemple: *La Solidaridad Obrera* (*La Soli*), *La Veu de Catalunya* o altres afins. Companys disposarà, en determinades avinenteses, de totes les grans tribunes de Barcelona, les seves —*La Humanitat* i *Última Hora* eren de la seva propietat—, les del partit o grups afins —*La Publicitat* (*La Publi*), per exemple— ans dels altres periòdics.